VNS 5/2018 vp **SiV**
5.12.2018

Eduskunnan Sivistysvaliokunnalle

Kirjallisena lausuntona Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2.osa Ratkaisuja työn murroksessa esitän kunnioittaen seuraavan:

Työn tulevaisuudesta käydään vilkasta keskustelua. Viime vuosien aikana eniten huomiota on kiinnitetty digitalisoitumiseen ja robotisoitumiseen. Näiden lisäksi globalisaation vaikutuksista työhön keskustellaan eri tahoilla. Yhteiskuntatieteellisessä työelämäntutkimuksessa on näiden ohella pohdittu paljon työn prekarisoitumista. Valtioneuvoston selonteko on osa tätä keskustelua. Selonteko nostaa esiin viisi teemaa: 1) työn rakenteet, 2) työn sisällöt, 3) toimeentulo, 4) työn merkitys ja 5) osaaminen. Asiantuntijatyöryhmän keskusteluiden, tutkimusten ja politiikkadokumenttien pohjalta selonteossa esitetään kaikkiaan 18 toimenpide-ehdotusta. Toimenpide-ehdotukset nostavat esiin tärkeitä työn tulevaisuuden kysymyksiä. En käsittele esityksiä yksityiskohtaisesti. Nostan esiin eräitä niitä koskevia huomioita.

1. Alustatalous on Suomessa toistaiseksi marginaali ilmiö. Se laajenee ja sen piirissä työskentelevien määrä kasvaa. Siksi on ensi arvoisen tärkeää, että alustatalouden toimintoja ja toimijoita säännellään tehokkaasti. Tässä kansainväliset järjestelyt ovat tarpeen. Sen sijaan suhtaudun epäillen siihen, että julkisen sektorin toiminnoissa hyödynnetään laajasti alustatalouden järjestelyjä.
2. Suomi tarvitsee maahanmuuttajia. Koko yhteiskuntamme tulevaisuuden kannalta on tarpeen saada maahamme osaavaa työvoimaa. Tätä on tuettava erilaisin politiikkatoimenpiteillä.
3. Osaava työvoima on paras tapa varmistaa hyvinvointiyhteiskunta ja kestävä talous. Siksi Suomi tarvitsee ohjelman, joka varmistaa jatkuvan oppimisen. Työssä käyville on tarjottava mahdollisuus oman osaamisensa päivittämiseen, laajentamiseen, syventämiseen tai uudistamiseen. Tässä yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on keskeinen rooli.
4. On tärkeää, että jatkuvan oppimisen rahoitus järjestetään kestävällä tavalla. Ajatus koulutussetelistä tai uratilistä on hyvä.
5. Työllä on ihmisille monia merkityksiä. Palkka on tärkeä, mutta palkan merkitys on vähentymässä muiden tekijöiden - kuten työaikajärjestelyt, työn itsenäisyys, oman osaamisen osoittaminen - noustessa.

Työn tulevaisuus on avoin. Työn rakenteista, työn sisällöistä, työn merkityksestä, osaamisesta ja toimeentulosta käydään jatkuvaa kamppailua. Se missä laajuudessa ihmistyötä korvataan koneilla riippuu ihmisten päätöksistä. Monet tekniset keksinnöt eivät toteudu laajassa mittakaavassa (esim. lentävä auto),toiset taas omaksutaan globaalisti (älypuhelin). Etätyö ei ole yleistynyt odotetulla tavalla. Suurin osa mobiileista tietotyöläisistäkin työskentelee edelleen työnantajan osoittamista tiloissa. Työelämän valta- ja auktoriteettisuhteet sekä sukupuolten välinen työnjako muuttuvat hyvin hitaasti.
Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on kannettu huolta eriarvoistumisesta. Tämä koskee myös työtä. Etenkin nuorten kiinnittäminen työelämään on muuttunut. Nuorten keskuudessa prekaarityö ja prekaarikokemus ovat ikään kuin uusi normaali. Myös työuran loppuvaiheessa olevien työntekijöiden asema kaipaa kohennusta. Työelämän ikäpolitiikka kaipaa huomiota.
Kaiken kaikkiaan Suomessa tarvittaisiin uusi työtä koskeva yhteiskuntasopimus.
Tampereella 1.12.2018
Harri Melin
Sosiologian professori